

KONTEKST ANLAYIŞININ PRAQMATİK TƏHLİLİNƏ DAİR

Elnarə PUTAYEVA

Azərbaycan Dillər Universiteti, Bakı, Azərbaycan

*Yazışılan müəllif: putayeva.elnara@adu.edu.az

NƏŞR TARİXİ:

Qəbul edilmə tarixi:

12.08.2025

Nəşr edilmə tarixi:

28.10.2025

AÇAR SÖZLƏRİ:

kontekst,
praqmatika,
lingvistik,
qeyri-lingvistik,
deyim,
məzmun

XÜLASƏ

Məlumdur ki, insanlar müxtəlif ictimai davranışlarını şifahi və ya yazılı formada həyata keçirə bilirlər. Nitq prosesi qayda və prinsiplər əsasında reallaşır və bu qayda və prinsipləri nəzərdən keçirdikdə, praqmatik istifadə şərtləri gündəmə gəlir. Praqmatika dilin kontekstdən asılı şəkildə öyrənilməsinə və dilin kontekstdə nəzərdə tutulan şərtləri ödəyərək necə təzahür etməsini araşdırmağın vacib olduğunu iddia edir. Bu baxımdan məqalədə kontekst və praqmatika arasındakı bağlılıq təhlil olunur və araşdırılır. Ümumilikdə, bu sahədə aparılmış tədqiqatların təhlili göstərir ki, kontekst statik deyil, məna yaratma proseslərinin fəal iştirakçısıdır. Tədqiqatçılar lingvistik, koqnitiv, sosial-mədəni və situativ parametrlərə malik olan kontekstin çoxqatlı təbiətə sahib olduğunu xüsusi olaraq vurğulamışlar. Kontekstin bu cür qavranılması və tətbiq edilməsi mədəniyyətlərarası ünsiyyət, xarici dillərin tədrisi və süni intellekt kimi sahələr üçün əhəmiyyətli təsirə malik ola bilər. Tədqiqatlar davam etdikcə kontekst və praqmatika arasındakı qarşılıqlı əlaqənin təhlili insanlararası ünsiyyətin mürəkkəbliklərini açmağa xidmət edə bilər. Əldə olunmuş bu nəticələrdən xarici dilin tədrisi, mədəniyyətlərarası ünsiyyət və təbii dil emalı kimi sahələrdə istifadə oluna bilər.

GİRİŞ

Praqmatikanın mərkəzində dilin kontekstdə necə istifadə olunduğunu araşdırmaq dayanır. “Kontekst praqmatikanın əsas tərkibi konsepsiyasıdır, çünki kontekstsiz praqmatika sadəcə mövcud ola bilməz”. (Poznan, 2004: 45) Kontekst anlayışı semantik araşdırmalara əlavə olunduqdan sonra praqmatika müstəqil bir tədqiqat sahəsinə çevrilmişdir. Prosesin daha da əhəmiyyətli tərəfi ondan ibarətdir ki, kontekst praqmatikanın koqnitiv və psixoloji qolları arasındakı əlaqəni təmin edir. Bu məqalədə də kontekstin dəyişən formaları və koqnitiv dilçilik aspektindən əldə etdiyi yeni funksiyaları araşdırılmışdır. Deyilənlərdən belə məlum olur ki, kontekst dinamik bir anlayış olaraq praqmatik tədqiqatlar üçün impuls rolunu oynayır.

Praqmatikanın uzun müddət lingvistik tədqiqatlarda maraq doğuran bir mövzu olmasına səbəb onun dil strukturu, danışanın niyyəti və kontekstual təsir arasındakı interfeysdən birbaşa asılı olması fakti hesab oluna bilər. K. Bax və R. Harniş kimi tədqiqatçılar iddia edirdilər ki, deyimlərin qavranılması hərfi mənadan kənara çıxaraq kommunikativ niyyətin tanınması fonunda mümkün ola bilər (Bach & Harnish, 1979). Onlar dinləyicinin danışanın ifadə etdiyi mənanı qavraması prosesində kontekstin kritik rolunu xüsusi olaraq vurğulamışlar.

MÜZAKİRƏ

Kontekst anlayışını izah etmək üçün iki vacib kateqoriya var. Birincisi, kontekst konkret situasiyalardan əldə edilmiş və situasiya iştirakçılarında müəyyən təsir göstərə biləcək bəzi amillərin

toplusu kimi qəbul edilə bilər. İkincisi, kontekst situasiya iştirakçılarında artıq əvvəlcədən məlum olan fon bilikləri kimi də nəzərdən keçirilə bilər.

Müərrəd mənada kontekstin təhlilini aparmış M.Həliday və R. Həsən üç əsas sahə anlayışını təqdim etmişdir: 1) mətnə danışanın əhatə etdiyi bütün fəaliyyətin və hadisələrin baş verdiyi məkan ifadə edən sahə; 2) səs-lənən ifadələrin janrını və növünü ifadə edən sahə; 3) müvafiq sosial münasibətlərin növlərini və həmsöhbətlər arasındakı qarşılıqlı əlaqəni ifadə edən vasitə. (Halliday & Hasan 1976: 22). Qeyd edilən fikirlərlə razılaşan J. Mey (Mey 2001: 13-42) iddia edir ki, kontekstə dair tam dolğun məlumat əldə etdikdən sonra dinləyici qarşı tərəfin hansı linqvistik forma və vahiddən istifadə etdiyini daha rahat şəkildə təxmin edə bilər. Linqvistik formanın seçilməsi ilə bağlı J. Harmerin qeydlərinə nəzər saldıqda belə məlum olur ki, (Harmer 2007: 78) rəsmi və ya qeyri-rəsmi mövzudan və tondan asılı olaraq fikri ifadə edəcək sözlərin seçimi birbaşa kontekstdən asılı şəkildə həyata keçirilir.

D. Nunan (Nunan 1993: 117-118) öz araşdırmalarında iki növ kontekstdən bəhs edir: linqvistik və təcrübi. Burada linqvistik kontekst mətndəki söz və cümlələri, təcrübi kontekst isə mətnin mövcud olduğu real dünyanı əhatə edir. Bir çox funksional dilçilər iddia edirlər ki, kontekst və səs-lənən fikrin ifadə etdiyi məqsəd diskursun qaydalarını idarə etməyə qadirdir. J. Riçard qeyd edir ki, kontekst sözlər, ifadələr və mənanı şərh etməyə kömək edən mətn ətrafında formalaşır. Kontekst linqvistik formalarda təqdim olunan daha böyük sosial vəziyyətləri ifadə edə bilər (Richard & Schmidt 2002).

Van Dijk (Van 2008: 191-192) konteksti iki əsas xüsusiyyətlə xarakterizə olunan nitq prosesi kimi şərh edir. 1) dinamik kontekst. Kontekst hadisələrinin gedişatını, real hadisələri, həmsöhbətlərin hiss və duyğularını zəncirvari şəkildə bir-birinə bağlayır. Beləliklə, bu tip kontekst öz daxilində ilkin, aralıq və son vəziyyətə keçə bilər. 2) Əlaqə və qavrama. Danışan və dinləyən tərəflər prosesin faktiki iştirakçısı olduğundan, onların ifadə etdiyi fikirlərin obyektə bəlli olmalıdır. Fərqli proses iştirakçılarının yerinə yetirdiyi funksiyaların müxtəlifliyini nəzərə alaraq kontekstdəki eyni formaların bir-birindən fərqlənə biləcəyini qeyd etmək olar. Məsələn, J. Harmer (Harmer, 2007: 79) ingilis dilinin müxtəlif variantlarını bu prosesə nümunə kimi aşağıdakı şəkildə şərh edir: İngiltərənin cənubunda “*It is really warm in here*” deyildiyi halda, şimalında “*It is right warm in here*” ifadəsinin işlədilməsini daha düzgün hesab edilir. Amerikalılar “*warm*” sözünü /r/ səsi ilə tələffüz etdiyi halda, ingilislərdə bu söz /r/ səsi olmadan tələffüz edə bilərlər.

M.A.Həlidayə görə, mətn nəzəriyyəsi əvvəl kontekst nəzəriyyəsi mövcud olmuşdur. Antropoloq B.Malinovski şifahi ünsiyyət mühitini və diskursun təzahür etdiyi ümumi situasiyanı təsvir etmək məqsədilə “vəziyyətin konteksti” terminini istifadə etmişdir. B.Malinovski həm də “mədəniyyət konteksti” anlayışını da tez-tez istifadə etmişdir. Buna əsas səbəb olaraq mətnlərin arxasında gizlənən mədəni fonun sözlərin mənasını anlamaqda və qavramaqda xüsusi əhəmiyyət kəsb etməsini nəzərə alması faktını göstərə bilərik (Wolf, 1989: 259).

İngilis dilçisi S. Firz B.Malinovskinin bu nəzəriyyəsini inkişaf etdirərək onu “dildən istifadənin xüsusi hallarda təfsirini vermək” məqsədi ilə genişləndirmişdir (Halliday, 1985: 6). S. Firz ümumi dilçilik nəzəriyyəsinin bir hissəsi kimi mətnlərin tədqiq edilməsi üçün istifadə edilə biləcək ümumi bir metod tapmaq istəyirdi.

Daha sonra C.Lyuis yeni mətnlərin və ya biliklərin keçmiş mətnlərlə və ya biliklərlə əlaqəli ola bilməsi faktını nəzərə almalı olduğumuzu iddia edərək konteksti təsvir etmək üçün “yuxarıda qeyd olunanlar” anlayışından istifadə etməyə başladı.

M.A.Həliday faktiki ünsiyyətin davamlılığına xüsusi diqqət ayırmaqla yanaşı, vəziyyət kontekstinin əhatə edə biləcəyi çərçivəni qurmağı təklif edirdi. O, bu çərçivəyə üç əsas məqamı daxil edirdi: sahə, vasitə və tərz.

Sahə baş verənləri əhatə edir və bu prosesdə baş verən sosial fəaliyyətin təbiəti ön plana çıxır. Vasitə iştirakçılara işarə edərək onların statuslarına və rollarına diqqət yetirmiş olur. Tərz isə dilin hansı rolunu oynamasına diqqət yetirərək iştirakçıların dildən nə “gözlədiklərini” ortaya çıxarmış olur (Halliday, 1985: 9-11).

J. Mey hesab edirdi ki, kontekst statik deyil, dinamik bir hadisədir; ona görə də ünsiyyət prosesində konteksti əhatə edən amillərin davamlı inkişafı izlənilə bilər. O, həmçinin “dünyanı ifadə etmək” ideyasını təqdim edərək qeyd edirdi ki, “başqa bir insanın sözlərini başa düşmək və dünyaya çatdırmaq üçün onun kontekstində iştirak etmək lazımdır”(Poznan, 2004: 49).

C.Lyons konteksti bilik nöqtəyi-nəzərindən anlamağa çalışmışdır. O, kontekst qura bilən biliyin altı parametrini müəyyənləşdirmişdir. C.Lyonsa görə, hər bir iştirakçı nitq aktında oynadığı roldan və statusundan xəbərdar olmalıdır; hər bir tərəf nitq aktının vaxtını və yerini bilməlidir; iştirakçılar nitq aktının formallıq dərəcəsinin fərqi ilə olaraq müvafiq kommunikativ mühiti seçə bilməlidir; iştirakçılar öz dillərini nitq aktına uyğunlaşdırmağı və konkret vəziyyətdə istifadə olunan vahidləri düzgün müəyyənləşdirməyi bacarmalıdır; iştirakçılar dilin əhatə dairəsinin əhəmiyyətini başa düşməlidir (Jiangli, 2021).

K. Levinson konteksti iştirakçıların şəxsiyyəti, rolu, yeri və biliklərə dair fərziyyələri özündə ehtiva edən ifadə kontekstinin əsas parametrləri ilə məhdudlaşdırmışdır. V.Dijk "yeni kontekst modelləri" yaradaraq kontekst iştirakçıların ünsiyyət prosesinin hər bir hissəsinə uyğun gələn bilikləri modelləşdirməli olduğunu vurğulamışdır (Van Dijk, 2008: 7)

Kontekstin təsirindən danışdığımız zaman üç əsas faktı qeyd etmək yerinə düşər. Birincisi, kontekstdə artıq mövcud olan fərziyyələrlə birlikdə deduktiv proses vasitəsilə məntiqi olaraq bir və ya bir neçə yeni fərziyyə ifadə edilə bilər. Bu şəkildə köhnə və yeni məlumatlar birləşərək yeni məlumatlar yaradır. İkincisi, yeni fərziyyə bir və ya bir neçə köhnə fərziyyənin kontekstdən silinməsinə səbəb ola bilər. Üçüncüsü, yeni fərziyyə kontekstdə bir və ya bir neçə köhnə fərziyyəni gücləndirə və ya zəiflədə bilər. Kontekst dəyişkən olduğu üçün uyğunluq faktorunun nəzərə alınması kontekstin qurulması üçün baza rolunu oynaya bilər (Jiangli 2021).

Praqmatika ilə əlaqəsi baxımından kontekstin funksiyası əsasən onun mənanın ifadə və təfsirinə təsirindən ibarətdir. Kontekst mənanın dekodlanması prosesində iştirak etdiyi üçün onun funksiyasını ən azı üç aspektdən təhlil etmək olar:

Birincisi, o, ünsiyyətin məqsəd və niyyətinə uyğun olaraq ifadə ediləcək məzmunu qərar verə bilər. İkincisi, nitq aktının üslubunu mühitə uyğun olacaq şəkildə müəyyən edə bilər. Üçüncüsü, təqdim olunan vəziyyətə uyğun olaraq rəhbərlik formasının necəliyini təyin edə bilər.

Dinləyicinin necə qəbul etməsi baxımından kontekstin funksiyalarına aşağıdakı üç aspekti daxil etmək olar: Birincisi, istinadı təyin etməyə kömək edir. İkincisi, praqmatik qeyri-müəyyənlikdən qaçmaq üçün müxtəlif vasitələr təklif edə bilər. Üçüncüsü, semantik zənginlik nəticəsində dinləyici informasiya boşluğunu doldura bilər (Jiangli, 2021).

Praqmatik nöqtəyi-nəzərdən konteksti bir çox növə ayırmaq mümkündür. L.Song iddia edir ki, konteksti linqvistik və ekstralingvistik (situasiya, sosial və mədəni) kontekst tipinə ayıra bilərik (Song, 2011). Beləliklə, həm linqvistik, həm də qeyri-linqvistik konteksti danışanın və dinləyənin kommunikasiya aktına cəlb olunduğu şərtlər vasitəsilə başa düşmək mümkündür. Kontekstin bu aspektdən yaranmış növlərini aşağıdakı kimi sıralaya bilərik:

Situasiya kontekstində tək-cə müəyyən vaxt çərçivəsində səslənmiş fikirlər deyil, həm də həmsöhbətlərin bütün çıxışlarının mədəni və tarixi xüsusiyyətləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Situasiya kontekstinə linqvistik və qeyri-linqvistik amillər öz təsirini göstərə bilər. Linqvistik amillərə bir-birini izləyən cümlələrin dil elementləri və vahidləri daxil edilə bilər. Bunun əksinə olaraq, qeyri-linqvistik amillərə göz təması, jestlər və mimikalar, baş və bədən hərəkətləri və onların kombinasiyada işlədilməsi daxil edilir.

Sosial və mədəni kontekstə müəyyən bir mədəniyyətdə cəmiyyətin üzvləri arasında qarşılıqlı əlaqə nəticəsində yaranan situasiyalar aid edilə bilər. Bu o deməkdir ki, cəmiyyət üzvləri arasında yaranan münasibətləri cəmiyyətdən kənarında araşdırmaq mümkün deyil.

Sosioloji kontekst insanın sosial nərdivandakı mövqeyini müəyyən edən kontekst kimi qəbul edilir. Bu fakt onu göstərir ki, sosial kontekst cəmiyyətdəki güc əlaqəsindən və fərqliliyindən meydana çıxmaqdadır.

N. Dəş kontekstləri 4 növə bölmüşdür: 1) yerli, 2) cümləvi, 3) məzmun 4) qlobal (Dash, 2008):

Yerli kontekst deyimdən əvvəlki və ya sonrakı cümlədəki ifadənin ən yaxın mühitini əhatə edir. Yerli kontekstin bu tərfi linqvistik kontekstin tərfi ilə üst-üstə düşür. Əvvəlki və sonrakı cümlələr arasındakı uyğunluq sintaktik əlaqəyə əsaslanır və burada hər bir üzv digər üzvlərlə semantik-sintaktik əlaqəyə girərək mənə əldə etmiş olur (Moyer, 1996).

Cümləvi kontekst açar sözün ilk dəfə işləndiyi cümləni əhatə edir. Açar sözün cümlədəki digər sözlərlə açıq və ya gizli sintaktik əlaqəsinin olub olmadığını müəyyənləşdirmək üçün sintaktik məlumata ehtiyac duyulur. Bu kontekst parçalanmış sözlər, idiomatik ifadələr və sabit söz birləşmələrin tərkib hissələrinin bir-birindən uzaqda istifadə olunduğu hallarda meydana çıxır. Burada ən vacib vəzifə ayırı-ayrılıqda işlənmiş və açar sözün xüsusi semantik əlaqədə olduğu həmin iki sözü müəyyən etməkdən ibarətdir.

Məzmun konteksti müzakirə olunan mövzuya istinad edir və mətn parçasının məzmununa köklənir. Çox vaxt açar sözün hətta etimoloji mənasının mövzudan çox asılı olduğu aşkar edilir. Fərqli kontekstdə eyni mövzu müxtəlif şəkildə qavranıla bilər.

Qlobal kontekst. Sözlər həm başqa sözlərlə, həm də onların ekstralingvistik kontekstləri ilə bir-birinə bağlanmış şəkildə istifadə olunur (Moyer, 1996). Eyni fikri sözlərin mənaları haqqında da söyləmək mümkündür. Açar sözün mənası təkcə yuxarıda sadələdiyimiz hər üç kontekstdən deyil, həm də dil istifadəçilərinin həyata keçirdikləri nitq aktını əhatə edən ekstralingvistik reallıqdan da asılı olur. Məsələn, feillər subyekt, obyekt, yer və vaxt kimi məfhumları birləşdirən və nitqdə əlaqələndirən vahid kimi çıxış edir (Fillmore 1977: 82).

Buna görə də, qlobal kontekst bizə kimin dediyini, nə dediyini, kimə dediyini, nə vaxt, harada, niyə və necə deyildiyini qavramağa əsas verir. Buna görə də, qlobal kontekst sözləri qavramağa və açar sözün başqa mənə fərqiə malik olub-olmadığını anlamağa yol açan əvəzsiz məlumat mənbəyidir.

Kontekst və praqmatika bir-biri ilə qarşılıqlı təsirə malik iki anlayış kimi qəbul edilə bilər. Kontekst dildən praqmatik istifadənin necə həyata keçirildiyini üzə çıxarmaqla yanaşı, dinamik bir mühit olaraq həmsöhbətlərə qarşılıqlı əlaqə qurmağa imkan verir. Eləcə də, kontekst istifadəçilərin nitqi necə yaratmasını və buna təsir edən amilləri anlamağa kömək edir. Başqa sözlə desək, kontekstlə praqmatikanın əlaqəsinə növ və cins kateqoriyası arasındakı əlaqə ilə eyniləşdirmək olar.

Kontekst və praqmatika arasındakı əlaqə kompüter dilçiliyinə, xüsusilə də təbii dil emalı sistemlərinin inkişaf prosesinə tətbiq edilmişdir. D. Curafski və C. Martin praqmatik nüansları şərh etmək üçün və təbii dil emalı modellərinin öyrədilməsində konteksti anlamağın əhəmiyyətini xüsusi olaraq vurğulamışlar. Onlar iddia edirlər ki, praqmatik nəzəriyyələrin kompüter dilçiliyinə inteqrasiyası maşınların gizli mənaları emal etmək qabiliyyətini artırır, insan və maşın ünsiyyəti arasında körpü rolunu oynaya bilər (Jurafsky & Martin, 2023).

NƏTİCƏLƏR

Müzakirə və təhlil əsasında bir sıra nəticələr çıxarmaq olar.

1. Kontekst nitqin daxilində və xaricində yerləşdirilmiş istənilən məlumatdır. Sözügedən ifadənin içərisinə daxil edilmiş kontekst intralingvistik (dildaxili) kontekst, nitqdən kənarında yerləşən kontekst isə ekstralingvistik (dildənkənar) kontekst adlanır.
2. Kontekstlərin təhlilinə əsaslanaraq deyə bilərik ki, kontekst deyimlə əhəngdar olduqda praqmatik mənanın dərk edilməsi asanlaşır. Deyim ilə əhəngdar olan kontekstlərə ümumi, sosial, mədəni, qlobal, situativ, aktual, sosioloji kontekstləri aid edə bilərik.
3. Kontekstlər praqmatik mənanın təfsirində mühüm rolə malikdir. Kontekstlərdən istifadə etməklə şərh edilən praqmatik mənə deyimlərlə uzlaşmalıdır. Bununla belə, bəzi ifadələr onların praqmatik mənalarını şərh etmək üçün müxtəlif növ biliklər tələb edir. Bəzən danışanla dinləyən eyni fon biliklərinə malik olmadığından bir-birini başa düşməkdə çətinlik çəkirlər.
4. Bu tədqiqatın sonunda belə bir nəticəyə gəlirik ki, kontekst praqmatik şərhədə mühüm və dinamik rol oynayır və real ünsiyyətdə mənanın necə əldə olunmasına dərinləndən təsir edir. Nəticələrdən o da bəlli olur ki, danışan və dinləyicilər mənanı düzgün şərh etmək üçün həm

açıq linqvistik işarələrə, həm də ortaq bilik, sosial rollar və ətraf mühit siqnalları kimi gizli kontekstual amillərə üz tutmalı olurlar. Bu işarələr olmadıqda və ya səhv şərh olunduqda anlaşılmaqlar baş verə bilər və ünsiyyətdə məna yaratmanın aktiv xarakteri öz əhəmiyyətini itirə bilər.

Bundan əlavə, tədqiqatlar onu da vurğulayır ki, kontekst sadəcə passiv fon deyil, ünsiyyətin formalaşmasında fəal iştirakçı kimi də “çıxış edə bilər”. Mədəni normalar, koqnitiv emal və situasiya amilləri birlikdə insanlararası ünsiyyətin mürəkkəbliyini nümayiş etdirərək qarşılıqlı təsir göstərir. Əldə olunmuş bu nəticələrdən xarici dilin tədrisi, mədəniyyətlərarası ünsiyyət və təbii dil emalı kimi sahələrdə istifadə oluna bilər. Kontekstin çoxşaxəli rolunu vurğulamaqla, bu tədqiqat pragmatik nəzəriyyənin daha dərinə dərk edilməsinə töhfə verir və gündəlik qarşılıqlı ünsiyyətdə təkmilləşmələrin aparılmasına praktiki tövsiyələr verir.

ƏDƏBİYYAT

1. Bach, K., & Harnish, R. M. (1979). *Linguistic communication and speech acts*. MIT Press.
2. Dash, N. S. (2008). Context and Contextual Word Meaning. *SKSE Journal of Theoretical Linguistic*, 21–31.
3. Dijk, T. A. Van. (2009). Context Theory and the Foundation of Pragmatics. *Nihongoyouron Gak- kai*, 10: 1–13.
4. Fillmore, C. J. (1997). *Lectures on deixis*. CSLI Publications.
5. Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
6. Harmer, J. (2007). *How to Teach English*, Edinburgh: Pearson Education Limited.
7. Huang, Y. (2014). *Pragmatics*. Oxford University Press.
8. Jiangli, Su. (2021). Context and Pragmatics. In: *Education Quarterly Reviews*, Vol.4, No.4, 392-396. DOI: 10.31014/aor.1993.04.04.401
9. Jurafsky, D., & Martin, J. H. (2023). *Speech and language processing* (3rd ed.). Pearson.
10. Mey, J. L. (2001). *Pragmatics: an Introduction*. Massachusetts: Blackwell Publishers Limited.
11. Moyer, Melissa G. (1996) Pragmatics, the state of the art: a talk with Jef Verschueren. *Links & Letters*, 12-140.
12. Nunan, D. (1993). *Introducing Discourse Analysis* London: The Penguin Group.
13. Poznan, Roman Kopytko. (2004) What is wrong with modern accounts of context in linguistics. *Views*, Sept, 45-60.
14. Richard, J.C. dan R. Schmidt. (2002) *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*, (3rd edition). London: Pearson Education Limited.
15. Song, L. (2010). The Role of Context in Discourse Analysis. *Journal of Language Teaching and Research*, 1 (6): 876-879. <https://doi.org/10.4304/jltr.1.6.876-879>
16. Van Dijk, Tenu A. (2008) Context Theory and the Foundation of Pragmatics. 10, 1- 13.
17. Verhagen, A. (1977). *Context, Meaning, and Interpretation in a Practical Approach to Linguistics*. Sage.
18. Wolf, G. (1989). Malinowski's Context of Situation. *Language and Communication*, Vol. 9, No.4, 259- 267.

ON THE PRAGMATIC ANALYSIS OF THE CONCEPT OF CONTEXT

Elnara Putayeva

Azerbaijan University of Languages, Bakı, Azerbaijan

It is known that people can carry out various social behaviors orally or in writing. The speech process is carried out on the basis of rules and principles, and considering these rules and principles, pragmatic usage conditions come to the fore. Pragmatics claims that it is important to study the context-dependent learning of language and how language manifests itself by satisfying the conditions stipulated in the context. In this regard, the article analyzes and explores the relationship between context and pragmatics. In general, the analysis of research conducted in this field shows that context is not static, but is an active participant in the processes of meaning creation. Researchers have specifically emphasized the multilayered nature of context, which has linguistic, cognitive, socio-cultural and situational parameters. Such perception and application of context can have significant implications for fields such as intercultural communication, foreign language teaching and artificial intelligence. As research continues, the analysis of the interaction between context and pragmatics can serve to unravel the complexities of interpersonal communication. These results can be used in areas such as foreign language teaching, intercultural communication, and natural language processing.

Keywords: context, pragmatics, linguistic, non-linguistic, utterance, content

О ПРАГМАТИЧЕСКОМ АНАЛИЗЕ ПОНЯТИЯ КОНТЕКСТА

Эльнара Путаева

Азербайджанский Университет Языков, Баку, Азербайджан

Известно, что люди могут осуществлять различные формы социального поведения устно и письменно. Речевой процесс осуществляется на основе правил и принципов, и с учётом этих правил и принципов на первый план выходят прагматические условия использования. Прагматика утверждает важность изучения контекстно-зависимого изучения языка и того, как язык проявляет себя, удовлетворяя условиям, заданным контекстом. В этой связи в статье анализируется и исследуется взаимосвязь контекста и прагматики. В целом, анализ исследований, проведённых в этой области, показывает, что контекст не статичен, а является активным участником процессов создания смысла. Исследователи особо подчеркивают многослойную природу контекста, который обладает лингвистическими, когнитивными, социокультурными и ситуативными параметрами. Такое восприятие и применение контекста может иметь значительные последствия для таких областей, как межкультурная коммуникация, преподавание иностранных языков и искусственный интеллект. По мере продолжения исследований анализ взаимодействия контекста и прагматики может способствовать пониманию сложностей межличностного общения. Эти результаты могут быть использованы в таких областях, как преподавание иностранных языков, межкультурная коммуникация и обработка естественного языка.

Ключевые слова: *контекст, прагматика, лингвистический, нелингвистический, высказывание, содержание*